

Nr 76

Utlåtande i anledning av motion om åtgärder för att dokumentera den tekniska utvecklingen, m. m.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen I: 967 av herr *Lindblad* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär tilläggsdirektiv till musei- och utställningssakkunniga i syfte att åstadkomma lagregler och rutiner för dokumentation och bevarande av föremål som belyser den tekniska utvecklingen, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om en forsknings- och utbildningsinstitution i teknisk historia att inordnas i lämpligt organ.

Motionären ger exempel på föremål från näraliggande tidsskeden, som borde bevarats för att belysa gångna tiders teknologi. Sålunda anförs i motionen att den första svenska datamaskinen BARK borde sparats åt eftervärlden, men att detta inte var möjligt eftersom Tekniska museet på grund av platsbrist inte kunde ta emot den. Det har inte heller varit möjligt att rädda det sista svenska pansarskeppet, som tillhört en marinepok från vilken det utomlands endast finns ett fåtal exemplar kvar.

I motionen framhålls vidare att Tekniska museet i Stockholm länge drevs med insamlade medel men att museet ekonomiskt var för svagt för att kunna göra tillräckliga insatser. I samlingarna finns t. ex. Sveriges första militärflygplan, men det har under över 30 år stått utan tillsyn. Trots begränsade resurser har museet kunnat ge råd åt industrier och enskilda som kommit med frågan om det eller det skall bevaras, men någon uppsökande verksamhet har man knappast haft folk och pengar till.

Beträffande motiveringen i övrigt torde få hänvisas till motionen.

Remissyttrande

Över motionen har yttrande inhämtats från *Stiftelsen Tekniska museet* som bl. a. anför rörande dokumentation och bevarande av föremål som belyser den tekniska utvecklingen, att det i första hand är angeläget att genomföra en inventering av föremålen. Museet har i olika sammanhang framhållit det önskvärda i att i olika former dokumentera den tekniska utvecklingen. Bl. a. behandlades frågan i den utredning som företogs 1964 angående Tekniska museets framtida ställning och verksamhetsformer.

Att klarlägga den tekniska utvecklingen gäller inte enbart gångna tiders teknologi och industri utan i hög grad även oss näraliggande tidsskeden.

I dessa dagar understryks detta speciellt av den snabba strukturrationalisering som sveper genom vår industri. I samarbete med övriga kulturvårdande myndigheter inom detta område har på Tekniska museets initiativ nyligen framlagts en plan för en riksomfattande inventering av teknikhistoriska minnesmärken. Framställning har gjorts till en privat stiftelse om medel för att förverkliga en första del av en sådan inventering. Beklagligtvis har medel ej kunnat anslås för ändamålet. Planen baserades på en provinventering som 1968 genomfördes i Värmlands län i samarbete med landsantikvarien. För denna provinventering sammanställdes en informationskrift som närmare beskriver omfattningen av denna inventering och som även utförligare motiverar denna. Ändamålet med den planerade teknikhistoriska riksinventeringen är dels att insamla dokumentation och föremål huvudsakligen från näraliggande tidsperioder, dels att förteckna och dokumentera större teknikhistoriska minnesmärken. I fråga om det senare råder en stor brist här i landet, vilket i stigande omfattning aktualiseras exempelvis då frågan uppkommer om en teknikhistoriskt intressant anläggning skall rivas eller bevaras för framtiden. För att kunna bedöma en sådan fråga måste man ha tillgång till upplysningar om förekomsten av liknande anläggningar på andra platser samt tillräckliga data om dessa.

Spörsmålet om lagligt skydd av teknikhistoriska minnesmärken är ett angeläget problem.

F. n. är byggnadsminneslagen tillämplig i princip endast då den teknikhistoriskt intressanta utrustningen ingår som en fast del av byggnaden. Det är här angeläget att lagtexten ändras så att utrustningen eller anläggningen som sådan kan skyddas oberoende av byggnaden.

Frågan om den teknikhistoriska forskningens ordnande i vårt land har behandlats av museet i skilda sammanhang. Inom vårt universitetsväsende finns f. n. lärostolar och forskningsinstitutioner såväl inom idé- och lärdomshistoria som ekonomisk historia. Teknikens grundvetenskaper torde till viss del falla inom ämnet lärdomshistoria. Teknologi och industri kan ses som en tillämpning av grundvetenskaperna. Å andra sidan kan den ekonomiska utvecklingen till en del betraktas som en tillämpning eller följd av teknisk-industriell verksamhet. Teknikens historia kan sålunda betraktas som ett obearbetat område mellan lärdomshistoria på den ena sidan och ekonomisk historia på den andra. Här finns sålunda en vit fläck på den akademiska kartan. Detta måste uppfattas som en svår brist i ett kulturellt högtstående industrisamhälle, där de senaste decenniernas välståndsutveckling till större delen har sitt ursprung i teknik och industri.

Under de senaste åren har den teknikhistoriska forskningens ordnande diskuterats internt inom museet samt i museistiftelsens styrelse. Sålunda ägnades ett styrelsesammanträde åt denna fråga, där även företrädare för näraliggande forskning hade kallats att delta i debatten som syftade till att få underlag för ett fortsatt handlingsprogram från museets sida. Något konkret program har dock ännu inte framlagts.

Utskottet

I motionen hemställs att 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) måtte ges tilläggsdirektiv i syfte att åstadkomma lagregler och rutiner för dokumentation och bevarande av föremål som belyser den tekniska utvecklingen samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om en forsknings- och utbildningsinstitution i teknisk historia att inordnas i lämpligt organ.

Enligt vad utskottet erfarit kommer MUS 65 att under våren 1971 avge ett betänkande som bl. a. behandlar problemen med bevarande av teknik-historiska dokument. Utskottet anser att man bör avvakta utredningens ställningstagande.

Vad beträffar förslaget om en forsknings- och utbildningsinstitution i teknisk historia vill utskottet nämna att i Tekniska museets petita för budgetåret 1971/72 anförs att en forskningssektion i ämnet teknikhistoria är av grundläggande betydelse för museets funktion som kulturförmedlande institution. Styrelsen för museet avstår dock i nuvarande läge från att föreslå att en forskartjänst i ämnet inrättas. Vidare vill utskottet erinra om att statens råd för samhällsforskning i en anslagsframställning för budgetåret 1971/72 bland projekt för vilka medel kan komma att sökas hos forskningsrådet tagit upp ett projekt som avser den tekniska nydaningens roll som produktionsfaktor. Då den i motionen upptagna frågan om inrättande av en forskningsinstitution i teknik-historia således torde bli föremål för övervägande i det pågående arbetet med statsverkspropositionen inom Kungl. Maj:ts kansli finner utskottet sig inte böra tillstyrka motionen i denna del.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet således hemställa,
att motionen I: 967 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 november 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Hedlund (s), Axel Kristiansson* (cp), Kilsmo* (fp), Karl Gustav Pettersson* (s), fröken Stenberg (m), herrar Hansson* (s), Ove Karlsson* (s), Thorle Nilsson* (s), fröken Pehrsson* (cp) och fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Johansson i Simrishamn (s), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), fru Åsbrink (s), herrar Johansson i Växjö (cp), Häll* (s), Gadd (s), Rosqvist* (s) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.